

Mythologia, Venise, 1567 - I, 13 : De sacrificiis mortuorum

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre I

[Mythologia, Francfort, 1581 - I, 13 : De sacrificiis mortuorum](#) est une version augmentée de ce document

---

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre I

[Mythologie, Paris, 1627 - I, 13 : Des sacrifices qui se faisoient aux Defuncts](#) est une transformation de ce document

---

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre I

[Mythologie, Lyon, 1612 - I, 13 : Des sacrifices pour les trespassez](#) est une transformation de ce document

---

Informations sur la notice

Auteurs de la notice Équipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

Citer cette page

Conti, Natale, *Mythologia* Venise, 1567 - I, 13 : De sacrificiis mortuorum, 1567

Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle)

Consulté le 09/08/2025 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Mythologia/items/show/797>

Présentation du document

Publication Venise, Comin da Trino, 1567

Exemplaire Munich (Allemagne), Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ)

Res/4 Ant. 50

Formatin-4

Langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Pagination 17r°-18v°

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 30/04/2018 Dernière modification le 25/11/2024

Neque verò Diis solum, qui res humanas gubernare putabantur, sacrificia fiebant ab antiquis: sed etiam mortuis, tanquam dēmones quidā & ip̄i existent, sacra offerebantur; siue cum quis ad inferos descendere putaretur, siue cum anniversariis solennitatis, aut aliis de causis, ab inferis euocarentur, his parentabant. Cum aliquis igitur propinquus mortuus fuisset, mos fuit antiquorum ut capillos decidenter, & ligerent in eius honorem, qui mortuus esset, ut significauit Hom. lib. 4. odyss.

10

καί τοις θεός ερέται, καὶ νεκροῖς ἀνατομήσαι,
τοῦτον, καὶ πάντα τὰ λεπτὰ δημιουρία.
αποβάται αὐτον, θαλάσσην διατάξαντι.

Illum nec enim reprehendere fas est.
Qui fleat hunc, cuius frēgerunt itamina Parex.
Solus honor sequitur mortales ille misellos.
Et condere co mām, & lacrymas in funere spargi.

Hos vero capillos, qui exdeabantur, mos fuit tanquam inferias mortuis consecrare, & cum lacrymis in tumulum extremum donum coniicere, ut patet ex Iphigenia in Tauris apud Eurip.

20

τούτοις χωρεῖ, καθὼν προσθέπτει.
καὶ δέσποιντες αὐτοὺς, καὶ σέμαντο τὸ τάφον.
Tumulumque congere, & monumenta imponito:
Comas sepulcro det soror cum lacrymis.

Vbi præstantiores viti essent mortui & opulētiores, illis pyra insignia fributur: & si essent in bello mortui, captiui pro victimis cum illis vrebantur, ut innuit Verg. lib. 11.

Vixerat & post terga manus, quos mitteret vmbritis
Inferias, cęsō sparsum sanguine flammas.

Veruntamen non solum captiui, sed etiam res cariores in pyram unā mitte
bantur, vel animalia, quibus maxime delectarentur viui, ut testatur Hom.
lib. 23. Iliad.

30

Ενία τῷτοι αἴστει ερανίζει τὸν πυρὸν θεού.
καὶ μὲν τὸν ἴσθιται οὐρανὸν διεπεπονθόμενος
Διάτησε τῷτοι πυραδύποιο διάτησε τούτου.
Ζεὺσαν τετένει.
Namque nouem affueti mensa huic catuli ante fuit.
Atque pyre geminos iugulatos tradidit horum.
Magnanimum Troum bis senaque pignora ferro
Occidit.

Sic Virg. lib. x. Quatuor hic innenes, totidem quos educat Vfens
Viuentes rapit inferias, quos immolet vmbritis:
Captiuique rogi perfundat sanguine flammas.

Vbi has inferias obtulissent, cadauer ad pyram afferebatur; quo pyre impositu ignis a propinquiore subiiciebatur, in quam pyram vltima dona omnes amici congerebant vel ad odorem, vel gustum pertinentia, vel vi pyra facilius concremaretur, deinde cineres, & quod reliquum erat osium colligebatur, vinoq; sigabatur, ut cum fusui odore extingueretur, & in vase mo-

40

E do

Mythologiae.

do aures, modo argenteas, modo aureas includebatur, ut ait Virg. lib. 6.
& subiectam more parentum

Auersi tenuere facem: congesta cremantur
Thurea dona, dapes, fuso crateres oliuo.
Postquam collaphi cineres, & flamma quieuit,
Reliquias vino, & bibulam lauere fauillam:
Ossaque lecta cado texit Chorineus aheno.

At ubi anniversarij herent exequiz, nihilominus munera super aras extru-
ctas deponebantur, ut in lib. 5. apud eundem,

10

Nec non & socii, quæ cuique est copia, iacti
Dona ferunt, onerantque aras, mactantque iuencos.

Erat tamen consuetudo ut sterilis vacca animabus mortuorum plerumque
mactaretur, ut ait Homerus lib. 11. Iliad.

τελλαί δι πυρού πονεῖσθαι αὐτούς τάφατε,
Εἰλαύοντες οἴδητε τούτους θεοὺς αὐτούς
μέτα τούτοις, τούτοις επιτάπειποι οὐδέποτε.

Defunctorum animas supplex sum multa precatus.
Inq; Ithaca sterilem vaccam mactare domi sum
Pollicitus; multisq; pyram contexere donis.

20 Cum colligerentur ossa & cineres mortuorum pyra exulta, non facile intel-
ligere possum cur potius cadaueris, quam lignorum essent illi cineres, qui
colligebantur, si corpus super pyra impositum cremaretur; quare facile ve-
nio in eam opinionem ut credam aliquas fuisse lapideas aras, in quibus in-
clusa cadauera videntur; cum præsertim inquit Theophrastus in libro de
Igne, omnia quæ intra lapidem circularem includerentur, in cinerem con-
uersti cadauera, cum ultra alioquin deserant reliquias; εἰς μέλαν, διὸ τὸ πῦρ οὐ
μόνον καταπιεῖσθαι τούτα τὰ πέτρα, ἀλλὰ καὶ τὸ πῦρ λίθοι τούτους τούτους,
εἰς τὸν κακὸν τούτους τούτων πάστα, εἰς τὸν κακὸν τούτους τούτους: ac rursus, cur
cadauer, quod cibulū sit in igne, reliquias deserit; ac lapis circularis, ex quo

30 struem faciunt, & ubi alibi talis extiterit, omnia consumit, & intra se in-
clusa vertit omnia in cinerem? Sin domi mortui essent qui vrebantur, ne-
que illi essent captiui, qui iugularentur in pyram, res quæ cariores exti-
tissent viuis una comburebantur: quare Virg. Didonem facit inter cetera
Aeneas reliquias secum in pyram deferentem. Sin exequiz fierent pro illis,
qui mortui fuissent absentes, erigebant ut illis tumuli pro aris, atque his vi-
num & sanguinem victimarum ad radices tumuli offerebant, animasq; voca-
bant ad bibendum sanguinem, ut innuit Virg. lib. 3. Aeneid.

Ante urbem in luco falsi Simoentis ad vndam

Libabat cineri Andromache: manesque vocabat

Hectorum ad tumulum.

40

Ornabantur autem aras huc tumuli, quæ pro absentibus defunctis erigeban-
tur cupresso, quæ arbor funebris putabatur; & vittis nigris aut ceruleis; mu-
lioresque adesse his exequiis non solebant, nisi solutis capillis; cuiusmodi
exequiz illæ sunt apud Virg. lib. 3.

Ergo instauramus Polydoro funus; & ingens
Aggeritur tumulo telius: stant manibus aras
Cerulæ nigre vittis, atraque cupresso,
Et circum Iliades crinem de more solutz.

Inferimus

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & lacri pateras: animaque sepulchro
Condimus, & magna supremum uoce ciemus.

Hæc fieri consuetuerunt pro absentibus, quæ omnia facile possunt è poetarū scriptis à quo quis cognoscit. At cineres eorum, qui vlti fuissent domi, sepeliebantur, vt testatur Sophocles in edipode tyranno. Cum vero anniversariæ fierent exequiz, nigre oves mactabantur, & sanguis eorum in crateres collectus cū precibus in effosias foueas effundebatur, animæque vocabantur ad bibendum; vt significauit Euripides in Hecuba;

Διαχειρον τάδε κακοπίες

Nορές δύστε, τάδε οὐ μηδενὶ πάσῃ
κόρης ἀποφεύγει αἷμα, τοῦτο διηγεῖται.

Has mortuorum inferias meas cape
Mulcimen, adhuc ut bibas hunc sanguinem
Castæ puellæ, quem tibi donauimus.

10

Sic Hom. etiam lib. 3. odyss.

Αὐτοφίσαντες πάτερ θυσίας ἐπὶ τῷ πάτερ
ζεύς, εἰς τὸν αἴρειν εἰληφθεῖται.

Ait ibi ego manū, genitrix donet mea venit
Sanguinem & illa bibit atrum.

320

Neque vero sanguinem solum, sed vinum etiam in terram effundebant,
vt est Iliad lib. 23.

ἀπό οὐρανούς μετεγενέτες χίλια διά τοις
φυγεῖσιν οὐρανούς στρέψατε λέπεια.

Ad terram fudit vinum, terra inique rigauit,
Paticlique animam supremam voce vocauit.

His etiam fuit mos lac aduere, vt superius patuit in exequiis Polydori. Multum præterea, & aqua, & molæ supra vinum & sanguinem in foueam iacebantur, vt in his sit Hom. lib. 11. odyss.

Εἴτε ιππεῖς πεντηκούνταις νέρηδεσσι,

Εἴτε δέ τε οὐρανούς σπουδαῖον αὔρατον
Βύθηρα θύεια, θεοῖς ποιούσιν θύειας τοῖς θεοῖς.

Αὐτοὶ δὲ χίλια χίλια πάσιν γενέσθαι,
ερπάται μηδεποτε, μεταγένεται διά διάσημος,

εἰς ερπετούς οὐρανούς, λαβούσις οὐρανούς λαμπάσθαι.

Sacra simul ducunt Perimedes, Eurylochusque.

Ait ipse eripui vagina protinus ensem.

Effodi foueam, quæ descendebat in vlnam.

Inferias in quam cunctis effudimus umbris.

Ac primum mulsum, plena hinc eatcheis Bacchi:

Rursus aquam, niues tessæ quæ deinde farina.

30

Omnino vero & res alii complures in foueam iaciebantur; & quod putabatur superfluisse mortuis, hæc quæ res è fouea non euauissent, post absolu tas exequiarum ceremonias non longo temporis intervallo vrebantur: vt significauit Lucianus ita in Charonte 3. agi fulḡris: *τοιαύτης νομοτίς ταῦται*
ταῦτα προλαβεῖν δούλων, εἰς τούτην διαρράτα ταῦτα τοιαύτα προλαβεῖν, οὐδέτεν μέτατον, ὅταν ταῦτα.
At que foueam quandam excavantes magnificas istas cenæ vrunt & in foueas vinum & mulsum, vt mihi quidem videntur, infundunt, vbi animas

E 2 aduocarent

Mythologiae.

aduocarent supra congestum tumulum ascendebant, atque inde ter animas altissima voce vocabant ipsorum mortuorum, ut ait Euripides in Orestie;

μηδεπέπιστε μάλα τινα μετ' αὔγεσσα.

καὶ ταῦτα οὐδὲ πολὺ κακεῖται τέλος ταῦτα.

Mulsumque sparge, lactis atque asperginem,

Tumuloque summo stans loquare talia.

Quod si vocatæ anime ad has exequias non accederent, inter mortuos illi non numerabantur; quare ita scriptit Verg. lib. 1. Aneid.

IO

Spemque metumque inter dubius seu viuere credant.

Sive extrema pati: nec iam exaudire vocatos.

Ac de mortuorum exequiis satis, nunc de lustrationibus dicamus.

De lustrationibus. Cap. XLI.

Et quoniam omnis antiquorum theologia ad homines ad probitatem, & ad metum Deorum de lucendos spectabat; idcirco minime grata Diis immortalibus illa sacrificia fore tradiderunt, quæ ab iniuria hominibus offerebantur. Iea leges rite faciendorum luctorum, omnem prius iniquitatem, omnemque crudelitatem deponere iubebant, cum illi, qui aliquo flagitio polluti ad aras accesserint, nullo pacto a Diis audiri, sed magis etiam illorum iram in te concitare, crederentur. Ea de causa non solum homines, sed animalia etiam, & loca, & vasa prius purgabantur, quam ad aram admitterentur. Siebant autem lustrationes, tunc expiationes, non simplici modo: nam antequam ad sacrificia veniretur, lauabantur victimæ, ne vilam profusam ordem haberent, atq; loca a sacrificiis sulphuris odore leviter perfundebantur; hec tellatur illud Iuvenalis;

cuperent lustrari & qua darentur

Sulphura cum tædis.

Sic etiam apud Homerum in lib. 16. Iliad. poculū expiatum atque purgatur prius sulphure, quo usuri sunt in sacrificiis, deinde aqua perenois fluuii lauitur, ut patet in his;

τοὺς τότε οὐδὲ καθέτει ταῦτα πρότερον.

Pρότερον θυστα διὰ τούτων καθέτει ταῦτα πρότερον.

Nίκαιον τούτοις γῆρασκος, ἀφίανον τούτοις γῆρασκος.

Deprompsit theca; purgauit sulphure primum.

Potis lauit puris lymphæ labentibus vndis,

Inde manus lauit, tunc haufit munera Bacchi.

Addebantur oua etiam his lustrationibus, quæ vna cum sulphure vrebantur, ut est apud Ouid. lib. 1. De arte.

20

Et veniat quæ luffret anus lectumq; locumq;.

Præferat & tremula sulphur & oua manu.

In his lustrationibus parui porcelli vrebantur, quos nominarunt ~~ταῦτα πρότερον~~. Postea vero quam loca sulphuris accensi fumo lustrauissent, mos erat saltem in squam conicente, & ramo vel lauri vel oliue vel alterius arboris, quæ esset illi Deo, cui sacra siebant, consecrata in illam aquam demerso locum leviter irrorare, quod siebat iure lustrationum, ut significauit Theocr. in parvo Hercule;

ταῦτα πρότερον ταῦτα πρότερον

Ovid.